

Петко Тодоров

Дядо Градю Светогорецът

– Ти пак заклепай от тъмни зори още, че те ще ти сметнат... – сънливо промърмори изпод чергата баба Градювица, изсумтя в тъмнината и без да отвори очи, обърна се на друга страна.

– Ех, ще ми сметнат... – соннато повтори клисаря, като потри разкравеното си от прясна вода лице и закачи кърпата на ниския прозорец.

Искаше му се да събуди жена си, ала като не се реши, поогледа се наоколо, невям щеше нещо да продума, но си преглътна и повлече калеври през килеря навън.

„... Ще ми сметнат – си завика дядо Градю, – че какво ще ми смятат? – Все рано съм чукал за църква: – Докато станем, църковата пуснала – думат... Хаджи Димитър на осемдесет и пет години беше станал, пък по-рано от попа идеше; а те, млади хора, ненаспали се!...“

И той се застоя, изстъпен под дългата, ниска стряха, с вирната глава към обсипаното с безброй звездици ясно небе с млечните пътища, прилични на вълнисти момински коси, накичени с диаманти. Клисаря се послуша – издалеч само отнегде долита кучешки лай или хлопот от звънец на овца, които отново се давят в околната глушина. Не чуй се шепот, глас, ни дума – всичко спи. Няма тишина наоколо, таинствена безконечност горе, и той се унесе...

Стори му се негли никога вече таз божествена нощ не ще се махне от земята и под нейния покрив света спи в някакъв вечен сън...

Но дойде ум на ум за църква.

„... Рано е – си каза сякаш пробуден дядо Градю, – много рано... Пак ще се карат... Онези – офицерите, и те днес на Гергьовден нещо празнуват...“

И в това време първия сигнал на пробуда даде от съседния плет гордо изстъпилия се петел.

– Ку-ку-ригу, ку-ку-ригу!... – Заплюшкаха се крила и се заобаждаха отсам-оттатък на първия вик петлите.

По пътя се понесоха ясни звънливи гласенца на агнета, които бе подкарал касапин към салханата.

Клисаря се връцна завчас в килеря, вдигна от пезуля двата големи ключа и се запъти чевръсто през двора. Па тръгна тъй по стръмната улица, от двете страни на която са увиснали над къщните врати зелени вейки, заковани още от вечер за Гергьовден. Той удари през мостът, под който бърби клокотливата река и влезе, в изрътения от гробища църковен двор. Тихо шумоляха раззеленелите акации, полюшвани от хладния утрянник. Прясната пролетна роса трептеше по тревици и цветя, порасли край продълговатите гробовни плочи.

Дядо Градю отвори високата тежка църковна врата, па се улови да пали свещите и кандилата. И скоро кротките лица на светиите, по които тук-там бе закована или сребърна ръка, или златен венец, се обагриха от яркия светлик, отражаван в свещници и билюри на игриви, вълшебни искри.

Изстъпи се всред църква дядо Градю, под самия полилей, дръпна свенливо скутовете на капладисаната си абяна салтамарка, попрекръсти се сърдечно и се отмести на една страна.

„По-сетничко ще ударя камбана...“ – рече си той, като обърна очи към пустите тронове. Гледаше той пустинните тронове и мисли, спомени се зароиха в главата му.

Спомни си той едно време... „Я, досега и епитрапите, и певците да са дошли – Гергьовден се казва... – Де ги сега?... При тяхното време тъй ли беше църковата? – Тук като се изправеше хаджи Илия, като запей – сърцето ти взема. Па и попа, който е ифимерия – тогава не бяха, като сега за срамотите, двама свещеници! – Ще облече филоня, купен нарочно от Букурещ за бог да прости хаджи Илиевата майка... Та като захванат... Поглеж след тях: хаджи Матей, хаджи Ганчо, който заръча на синове си този, големия полилей да донесат за църква, когато ходиха бубено семе да продават – и почестта им да имат... И все хора... Няма ги вече тях... Ами хаджи Милан, комуто той ходи да прислужва до Света гора – малко ли икони е дарил, – ей и тези големите светилници са от него купени... Я, де тези хора сега: и набожни, и благочестиви. Изредиха се, измряха... Ще удари дядо Градю сега за литургия – и още няколко бабички, десетина хора я додат, я не... Никой не помисля вече и за черкова – старите измряха, младите остави ги! Няма вече хората страх от бога. А камо ли и да купи някой нещо за църква... Ей, хаджи Иванчо като умря – син му, даскала, там за читалището дал хиляда гроша, пък за църква и на ум му не дошло...“

Мислеше клисаря, а във денят встъпваше в своите права.

Прохладен утреник духна и загаси една по една трептящите по бледното небе самотни звездици. През таз, през оназ листна мрежа на зелените акации почна да долита звънливо чуруликане на чевърстите ранобудни птички. Влажния морен въздух на нощта се разведря и из тъмните зори изпъква околния мир...

Клисаря вдигна очи, сетне лениво тръгна към вратата.

„... Ей, всички тук легнаха един до друг...“ – минавайки между гробищата поклати тъжно глава дядо Градю. Той стигна камбанарията и се завъзкачи по високата вита стълба.

Той се изстъпи на върха до самата камбана. Съмнало се бе, ала къщите спотайваха още в себе живота и нищо, нищо не се мяркаше ни по улици, ни по чардаци, ни по дворища.

„... Преди слънчев изгрев да не чукам, рече снощи попа...“ – повтори на себе си той, облегна ръце върху железните пръчки и се загледа напред.

„... Я, колко къщи...“ – замисли се дядо Градю и нова тъга прониза сърце му. – „Запуствяват, разсипват се... Останали без стопани...“

По чердака на хаджи Стояновата къща впи очи клисаря към насрещната висока, клюмнала вече на една страна стряха. „Кожии да суши, онзи касапина – де му синовете, зетьовете?... Ами хаджи Ганчовата – зарея поглед той из къщите наокол – като се вече разсипва? Прилепи останали да мътят из нея. Барим Юрдан чорбаджи си го заслужва... Ей и в градината му – буренак, мечки да гониш. Нали той изяде сирашките пари... Пък Александър, хаджи Милановия, да продаде на онзи колибарин, бакалина, бащината си къща... Ама, асла, кой остава тук да живее? – Ай таквиз; слезли от колибите, ратаи, бакали, които били у чорбаджиите, те им сядат на местата... Най-богатия не е ли сега Чавдаря, когато, аз го помня, ходеше мамули за хаджи Ганчови да прекупва с един пустал кон по колибите... Богати, имотни, ама все не могат там да стъпят, като онези, старите...“

Поклати знаменателно глава клисаря и впери очи в далечния балкански връх, облян с ярък, кървав светлик. Всичко наоколо сякаш се отърсваше от нощната дрямка, птичетата захласнато чуруликаха, някакви живи, несхватаеми звуци се подеха от всички страни. И бодрост се поде в гърдите на дядо Градю. Той хвана провисналата връвчица, за която бе свързан езикът на камбаната, па мъжки потегли. Тържествен, мощен звън се понесе наоколо, след него зачести втори, трети и в една минута всичката котловина, в която се свира малкия градец, се пробуди. Слънцето се въздигаше над Балкана.

Клисаря спря, наведе се надолу: няколко лучи игриво се оглеждаха по църковното кубе. От килията излезе и старата калугерица, па тръгна от гроб на гроб да пали кандило. Тук-таме измежду тревата, сънливо, немощно, като паметта на покойните, замъжда светлик.

Ей и стария епитроп закрачи по мостът.

Дядо Градю слезе.

– Добро утро! – тръгна насперед той с епитропа.

– Дал бог добро! – отвърна машинално епитропа и вгълбен с себе си поде: – Като им думаш: с огън игра не бива – не слушат. Ей сега,

забравили снощи на вратнята, под буковото клонче, вошеницата, поде се дирека, вратнята, че хайде целия им плевник... Добре нямало вятър – и махалата отива...

– Какво, кои? – опули очи дядо Градю.

– Журови, кои! – кимна с глава епитропа. – Обичай, срещу Гергьовден, с клончето и вошеница – за здраве се казва, ами вошеница забравя ли се?

Те се изстъпиха пред вратата, а на една страна подранилите анагноси се закачат.

– То за здраве – махаше по-височкото момче един стрък коприва да жили по-малкото.

– Не си играй, бе! – криеше ръце в долните джебове другото момче, замахвайки да се брани с лакти.

– Днес е Гергьовден, за здраве се жилият хората!...

КРАЙ

Източник: Словото

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7491>]